
Heyi nganea ndi ya malugana na mudivhi wa zwa vhutsila wa Afrika Tshipembe a divheaho shangoni lothe.

Arali ni tshi toda u divha nga vhutsila, ni fanela u guda nga ha Mmakgabo Helen Sebidi.

Nganea yawe i thoma musi a tshi bebwa nga 1943 ngei Marapyane, Mpumalanga.

Musi Mmakgabo a tshi khou aluwa, makhulu wawe vho mu gudisa mishumo minzhi ya vhutsila ha zwa sialala.

Mmakgabo o guda u ola zwifanyiso nga u shula maguvha, na u shula fhasi nga vhutoko ha kholomo. O guda u vhumba nga vumba na u lunzhedza malungu.

Makhulu wawe Vho-Metato vho ita na u gudisa Mmakgabo u luka nga wulu, u runga na u khavhisa.

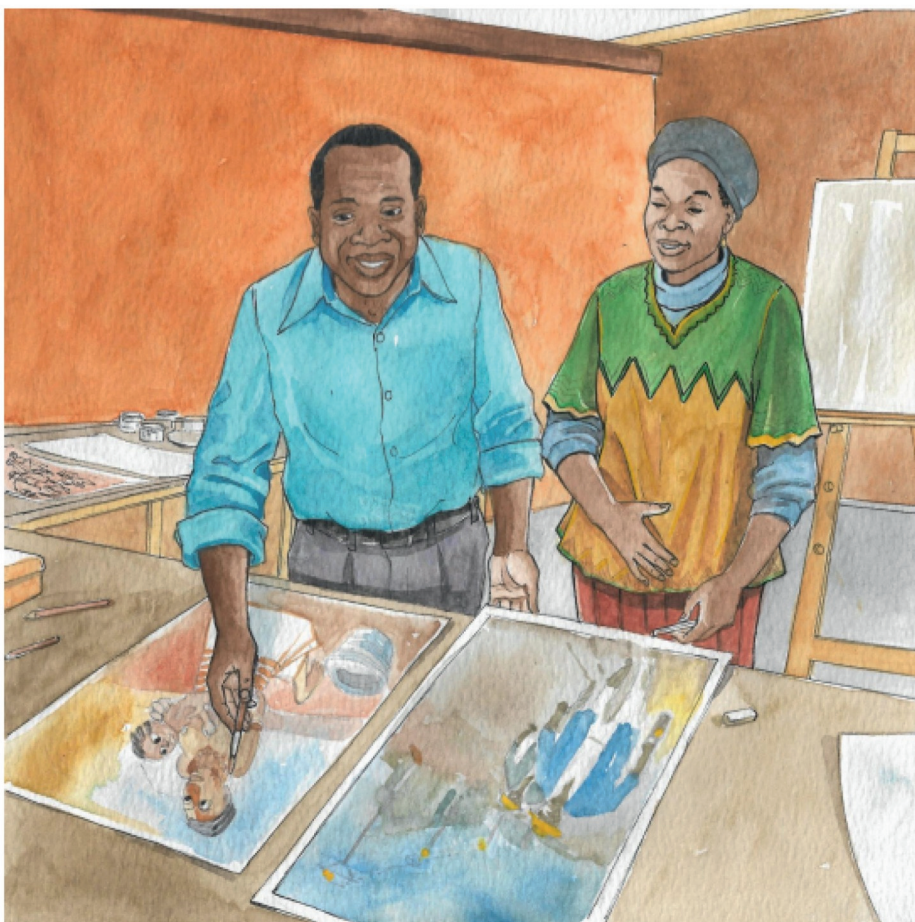
Mmakgabo o bebelwa muṭani wa vhashai, a kombetshedzea u wana mushumo e na miṅwaha ya 16. O pfulutshela Johannesburg, a thoma u shuma sa mushumi wa ṅuni.

Liñwe guvha, Mmakgabo o takalela tshifanyiso tshe tsha olwa nga mutholi wawe. Mutholi wawe o mu rengela pennde dza mapfura dze a dzi shumisa lwa u tou thoma.

O bvela phanḁa a tshi pennda e eṭhe.

Mutholi wawe o mangadzwa nga vhukoni hawe nahone a mu ṭuṭuwedza uri a ye tshikoloni tsha vhutsila.

Mmakgabo o zwi ̧hogomela uri u fanela u ya tshikoloni tsho teaho tsha zwa vhutsila.

O ̧inwalisa tshikoloni tsha zwa vhutsila tsha White Studio, ngei Sophiatown.

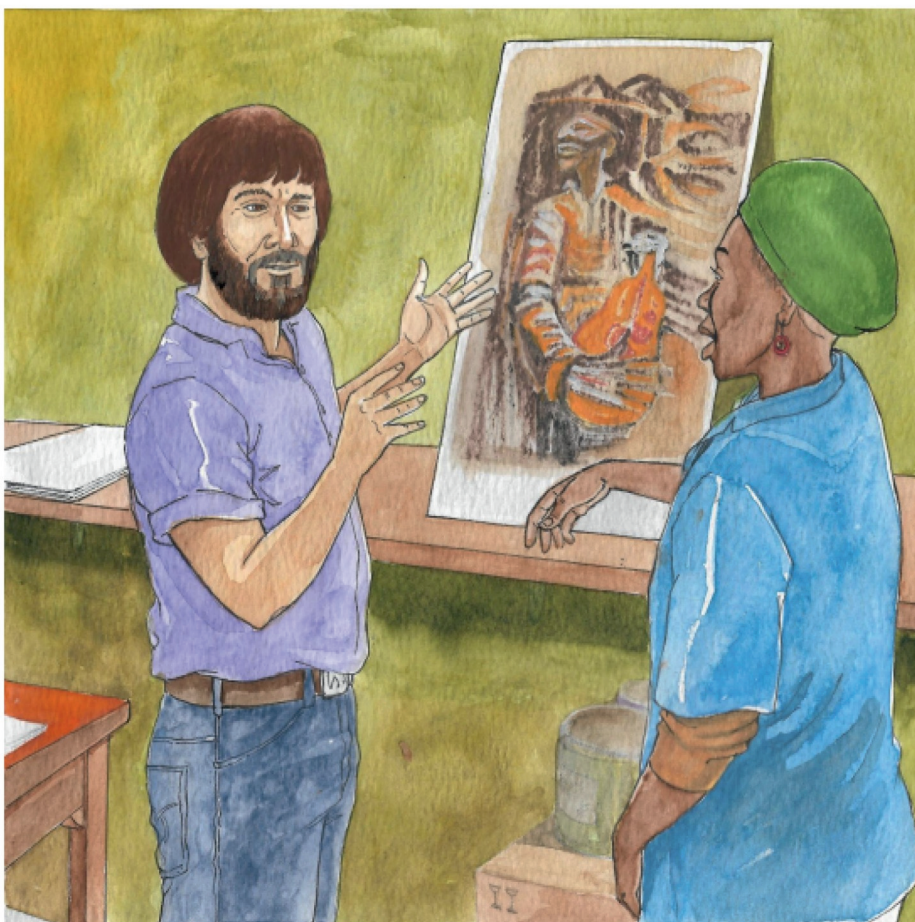
Mudededzi wawe Vho-Keonakeefe Mohl, vho vha vhe kha zwa vhutsila. Vho dededza Mmakgabo na u mu thusa.

Mmakgabo o vha a tshi funa u ola zwifanyiso zwa ngei Marapyane, he a alutshela hone.

O ola vhafumakadzi musi vha tshi khou bva ngomani kana musi vha tshi khou lima masimuni.

O vha a tshi ola zwifanyiso zwa vhutshilo ho doweledho, nga ndila yo tou raloho.

Mmakgabo o t̄angana na Bill Ainslie ane a ita zwa vhutsila, we a mu t̄utuwedza uri a ite zwa vhutsila ha 'abstract'.

Wonoyu mufuda wo vha wo fhambana na n̄dila ye a vha tshi ola vhutshilo ha muḁanani wa hawe.

Mmakgabo o shuma vhukuma na u ḁigudisa u ola na u pennda nga yeneyi n̄dila.

Mmakgabo o gudisa vhana zwa vhutsila ngei Katlehong Arts Centre.

O gudisa vathu vhanzhi, ngeno a tshi khou bvela phanḁa na u khwinisa vhukoni hawe ha u shumisa pennde na dziḁwe matheriaḁa.

O vha a tshi ḁana zwifanyiso zwawe na vhaḁwe vhaoli nahone a zwi rengisa.

Zwifanyiso zwa Mmakgabo zwi sumbedza nǎila ine vhutshilo ha konǎa ngayo maǎokishini a Afrika Tshipembe na mahayani.

Zwi sumbedza mafhungo a matshilisano na a politiki. Nga tshifhinga tsha tshiǎalula, zwifanyiso zwawe zwo sumbedza u shengela ha Vharema.

Tshiñwe tsha zwifanyiso zwawe zwa bvumo tshi vhidzwa 'Tears of Africa' (1988).

Nga 1986, Mmakgabo o ɕana zwithu zwawe zwa vhutsila e eɕhe.

O vha mufumakadzi wa Murema wa u tou thoma wa u ɕana zwithu zwawe zwa vhutsila e eɕhe.

ɕeneɕi ɕano ɔo bvelelaho ɔo vha ɔi na tshitaela tshi vhidzwaho u tea ha 'abstract'. Mmakgabo o thoma u ɔivhelwa tshenetshi tshitaela.

Mmakgabo o n̄ewa Fulbright Scholarship uri a gude ngei Amerika.

Basari yo mu thusa uri a livhise muhumbulo wawe kha u ita zwa vhutsila na u bvedza mushumo wawe.

Zwifanyiso zwa Mmakgabo zwo țaniwa ngei Yuropa, England, na Amerika.

Zwifanyiso zwo penndwaho na u olwa nga Mmakgabo, zwi wanala muziamu minzhi na kha dzigalari u mona na shango.

Zwa vhutsila zwo ita uri a t̄honifihiwe, na u vha na t̄hūt̄huwedzo.

Nga n̄thani ha n̄dila ye a shela ngayo mulenzhe kha zwa vhutsila na mishumo ya zwan̄ḁa fhan̄o Afrika Tshipembe, Mmakgabo o lambedzwa nga tshiphuga tsha Presidential Order of Ikhamanga nga 2004.

Mmakgabo o zwi sumbeza uri ni nga vha zwine na ʔoḡa u vha zwone.

Nahone u thetshelesa makhulu wawe zwo mu thusa uri a bvelele.

Mmakgabo o ri, “Makhulu wanga vhe vha lalama u swika vhe na miḡwaha ya 115, vho ngudisa zwoḡhe zwine nda zwi ḡivha.”

—Mbudziso

1. Makhulu wa Mmakgabo vho mu gudisa mini?
2. Mmakgabo o thoma hani u pennda?
3. Ni humbula uri ndi mini zwe zwa ita uri a bvelele kha zwa vhutsila?
4. Ni funa mini nga Mufumakadzi Vho Sebidi?
5. Olani kana ni pennde tshifanyiso tsha tshithu kana muthu wa ndeme kha inwi.

Heyi bugu ya nganea yo sikwa na u nwalwa nga
Lutswana sa tshipiqa tsha phurodzhekthe ya
matheriala dza u vhala ya Zenex Ulwazi Lwethu ya
2021.